

STATENBRIEF

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	PFAS-sanering voormalige Vliegbasis Soesterberg	TELEFOONNUMMER	0639789320
DATUM	28-11-23	E-MAILADRES	hendrik.visser@provincie-utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1884317918-1112	DOMEIN/OPGAVE	Hart van de Heuvelrug
VAN	Hendrik Visser	OPDRACHTGEVER	Valeska van Straalen
NUMMER PS	-	PORTEFEUILLEHOUDERS	Van Muilekom en Bakker
BIJLAGEN	-		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

Het Rijk en provincie Utrecht hebben een vaststellingsovereenkomst opgesteld over de financiering van een sanering als gevolg van een verontreiniging met per- en polyfluoralkylstoffen (PFAS) bij de brandweer-oefenplaats en de tankplaats op de voormalige Vliegbasis Soesterberg. De kosten van de totale sanering bedragen EUR 23,5 mln. Het Rijk draagt dit bedrag bij aan de sanering. Een deel van de gelden wordt ingezet voor een praktijkgericht kennisprogramma over PFAS-verontreinigingen. De provincie wordt verantwoordelijk voor de uitvoering van de sanering en is beslissingsbevoegd inzake de inzet van de gelden van het kennisprogramma.

Inleiding:

De provincie heeft in 2009 de voormalige Vliegbasis Soesterberg gekocht van het Rijk. In 2018 is er in de bodem een PFAS-verontreiniging aangetroffen als gevolg van het gebruik van PFAS-houdend blusschuim bij in het verleden gehouden brandoefeningen door Defensie. In 2019 heeft de provincie voor bovengenoemde verontreiniging een beschikking (op basis van de Wet Bodembescherming) afgegeven. Vervolgens hebben Rijk en provincie gezamenlijk onderzoek laten verrichten naar de omvang van de verontreiniging in de grond. In de grond is PFAS tot aan het grondwaterniveau op circa 11 meter diepte aangetoond. In het grondwater heeft de PFAS zich verspreid tot 35 à 55 meter diepte tot een afstand van circa 300 meter in noordwestelijke richting.

Op basis van de eerste onderzoeken heeft Arcadis in 2022 een saneringsonderzoek uitgevoerd, waarin saneringsvarianten beschreven zijn. Het Rijk en de provincie onderschrijven de resultaten van het onderzoek en beschouwen de variant 'Wonen met tuin met een leeflaag tot 18 µg/kg ds en een sanering van het grondwater' als de meest optimale saneringsvariant die nodig is om een veilig woon- en leefklimaat te realiseren. Sanering tot dit niveau leidt tot voor woningbouw geschikte grond zonder gevaar voor mens en milieu. Geschatte kosten voor het saneren bedragen in totaal EUR 23,5 mln.

Op 30 mei 2023 besloten wij in te stemmen met onderhandelingsresultaat waarbij het Rijk in totaal EUR 23,5 mln. ter beschikking stelt ten behoeve van de sanering. Wij informeerden u hierover per brief van 30 mei 2023 (UTSP-1564917438-29). Inmiddels is de vaststellingsovereenkomst gereed. Met deze brief informeren wij u hierover en gaan we in op de vervolgstappen.

Toelichting

Vaststellingsovereenkomst

In de in 2009 met het Rijk gesloten koopovereenkomst voor de voormalige Vliegbasis Soesterberg staat dat de provincie het verkochte aanvaardt in de werkelijke staat waarin het zich ten tijde van het tekenen van de koopovereenkomst bevond. Daarnaast staat in de koopovereenkomst dat alle risico's, baten en lasten met ingang van het tijdstip van juridische levering voor de provincie zijn. Uitzondering hierop vormen niet bij de provincie bekende gevallen van ernstige bodemverontreiniging die ten tijde van het sluiten van de koopovereenkomst al aanwezig waren waarbij deze gevallen binnen 10 jaar na het sluiten van de koopovereenkomst dienen te zijn geconstateerd.

De PFAS verontreiniging ter plaatse van de voormalige brandweer-oefenplaats was een niet bij de provincie bekend geval van ernstige bodemverontreiniging. Dit is pas in 2018 bekend geworden en de provincie heeft binnen tien jaar na het sluiten van de koopovereenkomst beschikt dat de aangetroffen verontreiniging ernstig is en spoedeisend gesaneerd moet worden. Naar aanleiding hiervan zijn de provincie en het Rijk gestart met onderhandelingen over wie gehouden is om de saneringskosten te vergoeden. Uiteindelijk is een onderhandelingsresultaat bereikt dat primair voorziet in een Rijksbijdrage van EUR 23,5 mln. Hiermee kan de sanering door de provincie worden uitgevoerd.

De vaststellingsovereenkomst die wij binnenkort met het Rijk tekenen legt primair vast hoe Rijk en provincie Utrecht de verantwoordelijkheid omtrent de sanering van de bodemverontreiniging en de afkoop door het Rijk van hiermee samenhangende verplichtingen organiseren. Op basis van het gestelde in de overeenkomst draagt de provincie voor eigen rekening en risico zorg voor de sanering, maar voorziet het Rijk de provincie van de benodigde financiële middelen om de sanering uit te kunnen voeren. Ook worden intenties vastgelegd over de oprichting van een kennisprogramma. Door de bijdrage van het Rijk aan de sanering kan de provincie de beoogde woonwijk aan de rand van de voormalige vliegbasis binnen de kaders van het Programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg realiseren.

Risico's

De vaststellingsovereenkomst voorziet in het verkrijgen van een bedrag waarmee de sanering kan worden uitgevoerd. De risico's van de uit te voeren sanering liggen primair bij de provincie. Dit sluit aan bij hetgeen reeds in de koopovereenkomst met het Rijk voor de voormalige vliegbasis uit 2009 is opgenomen. De provincie neemt de uitvoering van de sanering ter hand wat de provincie in samenhang met de ontwikkelingen op de vliegbasis de ruimte biedt de opgave efficiënt aan te pakken. Met het beschikbare budget is het goed mogelijk de sanering uit te voeren inclusief daarbij horende risico's die samenhangen met zowel sanering van de grond als het uitvoeringsrisico dat gepaard gaat met de sanering van het grondwater. Een onverhoopt tekort komt voor rekening van de provincie, waarbij het in dat geval het voornemen is dekking te zoeken in de grondexploitatie van de Vliegbasis Soesterberg.

In de vaststellingsovereenkomst zijn de verantwoordelijkheden van het Rijk en de provincie vastgelegd. De provincie is leidend in de uitvoering van de sanering, maar gezien de relatieve onbekendheid met een dergelijke sanering en het algemeen belang van het opdoen van kennis die ook elders kan worden toegepast, blijft het Rijk via het gezamenlijk kennisprogramma betrokken.

Als het Rijk in de toekomst besluit de normen voor de aanpak van PFAS-verontreinigingen aan te scherpen en dit leidt tot extra (sanerings)kosten zal met het Rijk hierover het gesprek worden aangegaan.

Indien er uiteindelijk (onverhoopt) geen woningbouw op de te saneren gronden wordt gerealiseerd, bijvoorbeeld door het niet verkrijgen van vergunningen, zal de sanering toch uitgevoerd moeten worden om het grondwater te beschermen en om ecologische risico's weg te nemen. In dat geval wordt gesaneerd tot "militair gebruik, inclusief sanering grondwater". Deze variant is minder kostbaar dan de saneringsvariant 'Wonen met tuin', waardoor de provincie vanuit het perspectief van de saneringsopgave een financieel lager risico loopt gezien de vaste bijdrage van het Rijk. Voor de grondexploitatie Vliegbasis Soesterberg betekent dit echter dat opbrengsten als gevolg van gronduitgifte (deels) wegvallen en dit weegt financieel zwaarder dan het voordeel van een minder kostbare sanering.

De uit te voeren sanering is noodzakelijk voor de bescherming van het grondwater en om uiteindelijk woningbouw te kunnen realiseren aan de rand van de voormalige vliegbasis. De provincie is initiatiefnemer voor deze woningbouwontwikkeling en werkt binnen Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg samen met Utrechts Landschap en de gemeenten Soest en Zeist. Met deze partners is intensief gesproken en overeenstemming bereikt over de wijze van saneren en de impact op de woningbouwontwikkeling en de daarop volgende beheerfase. Een en ander sluit aan bij het gestelde in de vaststellingsovereenkomst.

Financiële consequenties:

Het sluiten van de vaststellingsovereenkomst met het Rijk heeft financiële gevolgen. Na ondertekening van de vaststellingsovereenkomst zal het Rijk in totaal EUR 23,5 miljoen overmaken als dekking van de te verwachten saneringskosten, waarbij de provincie voor haar rekening en risico de sanering kan uitvoeren. Het saneringsproject wordt budgettair neutraal op programma 1, Ruimtelijke ontwikkeling (meerjarendoel 1.2.2 - Gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg) in de begroting verwerkt: de jaarlijkse lasten van de sanering worden samen met een dekking uit de Rijksbijdrage opgenomen. Door het beschikbaar stellen van de benodigde middelen voor de sanering door het Rijk is bij de kadernota alleen de technische verwerking nodig.

Vervolprocedure / voortgang:

De saneringsopgave op de voormalige vliegbasis is onderdeel van en randvoorwaardelijk voor de ontwikkeling van de Woonwijk Vliegbasis Soesterberg waarbij de provincie initiatiefnemer en grondeigenaar is. Het voornemen is de uitvoering van de sanering onder te brengen binnen Hart van de Heuvelrug. Een uitvoeringsorganisatie (BV) ten behoeve van de ontwikkeling van onder andere Woonwijk Vliegbasis Soesterberg is in oprichting en gezien de directe samenhang tussen de ontwikkeling van de woonwijk, de sanering, bijbehorende plannings en directe samenhang tussen sanering en ontwikkeling, ligt het voor de hand de sanering door de uitvoeringsorganisatie te laten uitvoeren. Ook wat betreft beheersing van kosten en behoud van sturingsmogelijkheden is dit het meest opportuun. De komende periode zal de wijze van organiseren definitief worden uitgewerkt.

Momenteel wordt een saneringsplan opgesteld. De provincie zal over dit plan (als bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming) uiteindelijk een beschikking moeten afgeven met inachtneming de daarbij horende procedure. Ook zal nog een partij moeten worden gecontracteerd die de sanering zal uitvoeren. Op basis van de nu voorliggende planning kan de grondsanering in de periode eind 2025-eind 2026 worden uitgevoerd. De grondwatersanering start tegelijkertijd, maar duurt circa tien jaar (tot 2035). De start van de woningbouwontwikkeling op de voormalige vliegbasis vindt plaats in afstemming met de sanering, maar kan desgewenst ook (deels) tegelijkertijd plaatsvinden, aangezien niet de gehele woningbouwlocatie onderdeel uitmaakt van het gebied dat gesaneerd wordt.

Op korte termijn zullen wij uw Staten, maar ook de gemeenteraden van Soest en Zeist en andere belangstellenden nader informeren over de achtergrond, inhoud en uitvoering van de sanering. Een communicatiestrategie wordt uitgewerkt en het voornemen is om in januari 2024 een webinar te organiseren, evenals een fysieke informatiebijeenkomst voor omwonenden en andere belangstellenden.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen